

Культура і Побут

№ 27

Субота, 23-го липня 1927 р.

№ 27

Зміст. Ант. Козаченко. Шлях за половину.—Літературно-Критичні Нотатки.—Мик. Новицький. „Гарт“.—А. Лейтес. Джем Джойс.—Носин Чеховський. Бурнус.—Л. Предславич. Актуальні питання українського театрального життя.—А. Слівицький. На допомогу читачеві.—В. Борисов. За композиторський молодняк.—Юрій Т-ко. Стан музично-хорової справи на Харківщині.—Фізкультура. А. Блях. Експерсія-гулянка і гурток фізкультури.—Блок-Нот.

Шлях за половину

(Етап з історії розвитку української радянської книжки)

На динаміці продукції національної книжки по радянських республіках можна як найкраще простежити зростання національної культури. Отже ж є низка передумов, що по різних республіках викликають неоднаковий темп зростання. Зокрема, як що взяти Україну, то тут до цього були інші умови в порівнянні, скажемо, з Туркменістаном, Кавказькими Республіками, то-що. Близькість до Росії—територіальна й плеємна, дужча руська культура, економічні передумови до колишньої заінтересованості Росії, руських пануючих верств в Україні і т. інш.—все це сприяло сильній русифікації. Немає чого згадувати, що робота якихось двох добрих століть в цьому напрямкові й досі дає себе відчувати: навіть уперта, постійна українізація ще й на цей час не дозволяє констатувати факт повної дерусифікації.

І шлях української книжки в цьому відношенні відбиває так труднощі до розвитку української культури взагалі, як і виразну тенденцію довести свою життєвість, виявити всі багаті дані до дальнішого зростання її (культури). От що до цього той процес, що відбувається в книжковій продукції УСРР, є надзвичайно показний.

За дореволюційних часів нема чого й говорити про незначні розміри книжкової продукції українською мовою так абсолютно, як і відносно що до питомої ваги її в продукції книжки на Україні взагалі. Ось які дані до цього для двох довоєнних рекордних років—1912 (що до тиражу) і 1913 (що до назв); це за даними кол. «Гл. Управл. по дел. печати»:

	1912 р.		1913 р.	
	Назв	Тиражу (в тис.)	Назв	Тиражу (в тис.)
Видано всього на Україні	5317	12.736	5.579	12.216
З них: українськ. мовою	183	635	176	482
іншими мовами	302	1.063	251	502
(решта руською мовою).				

Як бачимо, руська книжка на Україні становила по-над 90% продукції, тоді як українська складала тільки якихось 3% для назв і 4—5% для тиражу. Ще й того більше—на Україні тих часів продукція книжки іншими мовами (майже те, що ми говоримо тепер «мовами національностей») і то кількісно значно переважала українську книжку.

Отже ж, що таке занедбання було примусовим, що творчі культурні сили були багаті, але тільки їм не було волі, довела рево-

люція. Вже перший рік революції—1917—приніс кількість назв українською мовою—747 (тираж—7.794 тис. прим.), а 1918—і того більше—1.084 назви (8.404 тис. прим.). Шкода, що ми можемо говорити тут лише про абсолютні дані тільки для продукції українською мовою (за даними Укр. Інституту Книгознавства); встановити долю української книжки на ці часи ми поки що ще не можемо *) (ще не закінчено виявлення та обробки всього матеріалу) у всякому разі, укр. книжка, як бачимо, зразу за час революції почала посідати видатне місце. 1919 та 1920 рр. через загальні обставини дають абсолютне зменшення видань українською мовою. При невеликій же продукції для рр. 1921 та 1922 по Україні взагалі, українська книжка була далеко відстає від руської.

Ось дальніший рух української радянської книжки ми й простежимо нижче за порівнянню вичерними цифровими даними (Центр. Бюро Статистики Друку при Укр. Книжк. Палаті). Нижченаведені таблицьки подають відомості до цього (для назв і тиражу):

Р О К И (операц.)	Видано назв			
	Всього	Укр. м.	Рус. м.	Інш. м.
1923—24	2757	855	1848	54
1924—25	45'8	1813	2535	160
1925—26	4970	2166	2601	203
1926—27: 1 кв. . . .	1507	643	800	64
1926—27: 2 кв. . . .	780	406	356	18

Р О К И (операц.)	Випущено тиражу (в тис.)			
	Всього	Укр. м.	Рус. м.	Інш. м.
1923—24	14.665	7.272	7.129	265
1924—25	33.773	19.691	13.291	792
1925—26	30.193	19.811	9.515	868
1926—27: 1 кв. . . .	6.696	3.636	2.858	202
1926—27: 2 кв. . . .	3.019	1.621	1.334	46

Наведені дані (лише про назви та тираж-решту: друк арж., ціна, то-що, ми не згадуємо **) дозволяють встановити по-перше, що тираж українською мовою за всі ці роки переважає за інші (і рус. в тому числі) мови,

*) Ті дані, що взагалі є в УНІК'а, відбивають співвідношення книжок в межах збірок Інституту, але не всієї продукції України, що справді була майже втричі більше, ніж Інституту пошастило зібрати. Т. ч., встановити співвідношення за мовами для цих років ми поки що не маємо змоги.

**) Детальніш—див.: статистичні огляди продукції в ж. „Літопис, Укр. Друку“ ч. ч. 20 та 28 за р. 1927, а також ж. „Бібліологічні Вісті“, ч. 3. 1927 р.

і, по-друге, що до назв, то перше місце посідала мова руська, хоч і здаючи свої позиції. «Наступ» української мови і «відступ» руської що до назв відносно були такими: за р. 1923—24 українська мова становила 31%, 1924—25—35,9%, 1925—26—43,6%, тим часом, як рус. мова за р. 1923—24 складала 67,05%, 1924—25—56,24%, і р. 1925—26—52,3%.

А вже в II кв. поточного 1926—27 оп. р. ми можемо констатувати як **вперше доведений факт**, що українська книжка в усій продукції УСРР перейшла за половину!

Для Радянської України це є колюче досягнення і одночасно доказ непохитності твердого курсу радянської влади в галузі національної політики. По інших національних республіках нашого Союзу теж вже перейшли таку половину: по Білор. С. Р. Республіці, напр., кількість назв видань білоруською мовою за р. 1926 становить 60,3%, тираж—80%, а рус. мовою—31% назв і 13% тир., по Туркменіст. С. Р. Р. (за I кв. 1927 р.) продукція рус. мовою що до назв складала 26,8%, що до тиражу—8,3% *).

Молодий буйний розвиток національної культури по республіках СРСР висунув і гостру потребу в книжці національною мовою. І, таким чином, процес, що його переживає книжкова продукція УСРР, є процес цілком здоровий.

Досягненням II кв. 1926—27 р. ми чи не вперше (зокрема для радянської української книжки) переходимо за половину, беремо той бар'єр, до якого через минулі історичні обставини нам важко, а то й неможливо було дістатись. Цей бар'єр оце раз узятो. Може бути, що дальніший якийсь квартал не затримає цих досягнень, здасть їх, але це все ж доводить, що українська книжка вийшла на широкий шлях свого розвитку і тільки питання близького часу—зростання цієї продукції далі.

Книжкова продукція УСРР загально продовжує невпинно рости, вона наближається, а в цьому році (судячи з продукції III кв.) ма-буть, що й перемагне-що до назв—рекордний 1913 рік; але тоді співвідношення й питома вага книжки українською мовою в новій радянській продукції будуть уже зовсім не ті: книжка українською мовою в цій продукції займе те місце, що їй належить, як мові більшості трудового населення УСРР.

Це ще раз доводить вірність того курсу в національній політиці, що його додержується радянська влада, а також і ще раз констатується, величезне для України придбання від революції, що єдина визволила й поставила на твердий шлях розвиток українських культурних творчих сил.

АНТ. КОЗАЧЕНКО.

*) За останніми зводками республіканських Книжкових Палат.

ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНІ НОТАТКИ

„Гарт“

Літературно-художній та критичний журнал Всеукраїнської Спілки Пролетарських Письменників № 1. Квітень—травень 1927. ДВУ

Літературно-критичний журнал ВУСПН—це справа, що є необхідним і найпотрібнішим висловком з самої організації пролетарських письменників. Що організація пролетарських письменників потрібна, і чому вона потрібна—про це досить докладно говорилося на з'їзді ВУСПН, а ще докладніше це вяснено довгою і багатогранною літературною дискусією, що наразі намагає коріння й насіння т. зв. літературної кризи.

Тому, появлення на світ органу ВУСПН греба вітати, як черговий ступінь розвитку, навіть перш, ніж розгорнути книжку. Це—з боку організаційного.

А тепер—що до змісту.

В редакційній статті «Наша путь» організація визначає мету журналу і його методи роботи.

Організація закликає до «Гарту» «всі пролетарські і легатурні сили України, де б вони зараз не перебували, з якими організаціями не були б ізв'язані», але на певній платформі:

«Єдиний класовий фронт пролетарської літератури, скерованої на велетенські завдання культурної революції і створення нових художніх цінностей»;

«вимога художнього і марксистського розвитку», як перша вимога;

і невпинна, напружена, совісна робота, щоб поставити літературну творчість на належне їй місце—в перші лави соціалістично-будівничої культури.

Спосіб реалізації програми, що її ставить маніфест I Всеукраїнського з'їзду прол. письменників у цій же книжці—це «створення нових художніх і культурних цінностей, **перейнятих активним пролетарським світоглядом**».

І наразі що до «Європи»: «Все, що варто взяти, ми візьмемо від культури Європи й цілого світу, сполучивши це не з психологічним **нонанням Європи капіталістичної, а з бурями наступу всесвітнього пролетаріату**. Подивимось, яких успіхів досяг журнал з першої книжки в тім, щоб міцно й упевнено стати на цей шлях розвитку.

Звичайна річ, коли ми ставимо вимоги журналові літературно-художньому, ми мусимо центр ваги тих вимог звернути на **беспосередню художню продукцію**.

З боку кількісного співвідношення між матеріалом художнім і матеріалом критико-публіцистичним, треба зауважити, що в першому номері журналу останній посідає надто велику територію, більш половини книжки (76 сторінок, в тому числі—багато тустого петіту, з загального числа 145 сторінок). Пояснення цьому певно можна знайти в тому, що книжка—перша, і що редакція стояла перед завданням відразу по можливості повніше охопити біжучі явища літературного життя і виявити свою позицію що до них.

З цього боку зміст критико-публіцистичної частини книжки не можна назвати ні вбо-

гим, ні одностороннім, ні національно обмеженим.

Низка статей і документів визначають мету й напрямок журналу (вступна ст.; М. Дольового—«До питання про художню політику ВУСПН»; постанова Політбюро ЦККП(б)У про політику партії в справі української художньої літератури і «маніфест з'їзду ВУСПН». Відділ бібліографії охоплює більш-менш значні явища літературного життя і в ньому помітно чується тверда лінія класового і марксистського підходу, що намічена передмовою. Про закордонне літературне життя є ст. Гатова (про французьку літературу) і І. Кулика про канадського поета революціонера Луї Рієля.

Питанням української літератури присвячені ст. Коваленка «На роздоріжжі» (про творчість Г. Косаченка і Д. Фальківського) і докладна ст. В. Юряка «Хвилювистий соціологічний еквівалент»,—аналіз вап'ляних схиблень, як вони відбилися в намагах М. Хвилювостого теоретично обгрунтувати їх, і в художній творчості окремих письменників.

Статті цікаві

Що ж до кількісної переваги матеріалу критико-публіцистичного над художнім, то вона не носить характеру органічного, і, гадаємо, що в наступних книжках співвідношення вирівняється.

Перша вимога, яку ми повинні поставити до частини літературно-художньої, відповідно до тих зав'язань, що їх дає завдання журналу, це витриманість добіру творів з погляду революційної доцільності, класової будівничої активності, ідеологічного наступу в тій чи іншій формі.

Раніш було так.

— Милости просимо, шановне панство!

І—на мармурових сходах тераси дзвеніли остроги, по затинних кімнатах горіли бронзові лямки й шелестіли, хвилюючись, шлейфи.

Химерних квітів торкалися тонкі пальці, в дорогі люстри дивилися сумні очі повільних княгинь.

А в парку, де цвіли гліцинії й жовта акація, бідні тіла аристократів знемагали від торсетів і постійної туги.

Це було раніш. Тепер же так.

— Буюрнус, Буюрнус, дорогі гості!

І до парку, з курної дороги, швидко звертає людина, на перший погляд теж тасма, в дивовижному одягу. Може думаєте, скоморх або мандрівник? Може поет?

Ні, не вгадали.

Людина звичайна. На плечах—торбинки, в руках радянська книжка або газета «Вісти».

Може книгар? Етнограф? Прохач?

Знов не вгадали.

Підійдеш ближче: пенсне, волохата голова, довгі вуса та ще вемихається, очима блискає.

— Не пізнали? Здорові були!

Так воно й є. Простий сільський вчитель. Той самий вчитель, що боявся пропустити хоч одну лекцію й ціле життя своє мріяв померти в свято або під час літніх вакацій.

Де тут Буюрнус?

Оттак дуть в ремонт з різних далеких кінців. Хіба Радянський Союз не любить простору, безкрайого, величнього? Або не мав синє небо де спочити теплим ніжним смерком?

Йосип Чеховський

Б у ю р н у с

Етюд

I.

Море. Чорне море.

А зрештою, тут вам і синька, й хризоліт. Не досить?

Додайте оліафти та мереженою стрічкою обведіть беріг.

Голова наче п'яна.

— Ах, яке у нас щастя!

**

Південь. На гарячому піску, на гальці—17 і 145: це—робоські мандати на відпочинок.

Перший полтавський,—з села, другий з чівночи,—з багатой Оки.

Він—т. Підкова, вона—Маруся.

І більш нікого. Ні одної душі, бо сонце пече ніби розлючене. В повітрі, як в пеклі, зма чим дихати.

Підкова дивиться. Не праворуч, де вемихаються Марусини очі. Ні, ні. Праворуч дивитись не можна, там якийсь невіразний жак, холоднеча, мороз.

Підкова лежить на боці. Лежить з початку тихенько, мовчки й мріє.

Чи гадав колись Гнат, що настане час, коли він сам, вільно, без тусей та корів, буде дивитись в небо?

Ні, не гадав.

А Маруся з білими зубами! Так тій хіба в дитинстві снилися золоті сні про південне море.

І от, несподівано, раптом

— Маріє Васильовно!

Це—Підкова. В голосі прохання й щось інше, таке, чого досі не було ніколи. Ані разу.

— Маріє Васильовно!

На вигляд—геркулес. Тільки замість добрих питань, якийсь несерйозний клапчик матерії, та на голові теж непорозуміння: не лашкет, не солом'яний полтавський бриль, а так собі—кримський жарт—тюбетейка.

Решта, звіди, з села Млинища, де старенька матуся, сліпа бабуся,—дім Романових шість десятків на ній носила.

— Маріє Васильовно, вислухайте мене! просить Підкова, а сам горить і в очах небезпека: ще хвилинку й буде пізно.

Відомо: серце, коли запалиться не заллещ водою, моря мало. Особливо, коли Полтава підхопить Тулу. Та Маруся засміялась, скочила й Гнатові просто:

— Люблю! Милий! Гнатику!

А море... Чорне море вже неспокійне. Давши в сину далечин і тебе охоплює знайома незвикла тривога.

Море, море! Чи не в тобі живе вічна радість тривоги й розмаху? Хіба ж не ти щодня шукаєш нового берега, упертою хвилею руйнуючи старі довголітні скелі?

II.

Буюрнус—по татарськи «милости просимо».

Щоб не було непорозуміння, щоб не можна було витлумачити цю мірку, як вимогу формально-барабанного шаблону, мусимо зробити попереднє зауваження.

Революційно-доцільним буде все, що в кожному наслідку,—чи безпосереднє, чи через якусь систему коліс і приводних пасів,—дасть користь революції, підсилить її, або, принаймні, допоможе створенню сприятливих умов для її підсилення.

Розуміння «революційного твору» дуже широке, навпаки твердженням тих, хто намагається під цю формулу для її дискредитації підвести тільки карикатуру на революційність так звану «рреволюційність», поєднану тріскучу і нехудожню халтуру, що як раз і є недоцільною і навіть шкідливою.

Але кінцевий результат—характер і значимість впливу, що його робить художній твір, не сховається нікуди; і він то й є надійним показником питомої ваги твору, і того—чи він—наш, чи не наш.

Можна уявити собі твір, де про революцію, про робітництво, про класу жодним словом не згадується, і все таки твір може бути глибоко-революційним. («Повість о днях моей жизни» Вольнова, «Посли чорного царя» та багато інших). І навпаки можна натурчати «великих слів велику силу», нагромадити ультра-революційних слів і досягти глибоко реакційних наслідків (Савінков, Ропшін, Міртов, Винниченко періоду 1908—1914 і багато інших донині).

Так от, як прикласти отаку широку мірку класової революційної значимості до художнього змісту даної книжки, то ми побачимо,

що, не виходячи за межі цієї мірки, будучи класово витриманими, твори проте і не використовують усього діапазону, що цією міркою надається.

За темами, і за планом будови твори здебільшого немов бояться одійти від порогу суворо, чітко підкресленої тенденції.

Соковито, гарно, майстерно місцями написано оповідання І. Микитенка «Брати». Особливо вдалися письменникові фігури села і його колорит. Від цих окремих місць—дуже вражіння. Проте, коли взяти оповідання в цілому, не можна не відзначити подекуди натягненості в будові і недостатньої логічної мотивованості окремих моментів.

Перш за все—схема: брат-селянин і брат-робітник. Земляна спредковичня консервативність першого і революційно-творча, класовим гуртом викувана, воля другого. Остання зрештою перемагає. Але як раз моменти отєї перемоги і не досить мотивовані.

От Прохор (робітник) розказує, як його потягло в місто,—мабуть у п'ятому році,—«коли на селі стояла глупа оснь, по селу розїздили козаки, і не можна було світити світла».

...чудна пригода, ось ти слухай. Лежимо ми під возом. Коні хрюнуть, мордами полову з рептуха викидають. І так це воно вічно... Лежу, курю, коли це гудок... Як загудить! Один, далі другий, далі третій... Хто його зна, що зі мною сталося. Наче наврочив хто.

— Тягне, чи що?

— Тягне.

Тут, безумовно, натяжка, хоч і гарно, колоритно подано. Яка асоціація могла «тягти» до гудка сільського парубка? Революційна романтика гудка—це ж уже породження революції, а принаймні—класової пролетарсь-

кої свідомості і впевненості в кінцевій перемозі, або хоч думки про неї і надії. Без цього фактора і рядовому робітникові гудок той здався прокляттям, що тягне на пекло роботи. А щоб сільського парубка так владно потяг цей гудок—це вже межує з революційною містикією.

Є елемент підкресленого персоналу і в статті (загалом добре змалюваної) Никонора:

«Ненавидів город... Завод... Ремствував.

Ненавидіти завод активно—це западот навіть для «вірного раба землі». Реальних приводів нема.

І нарешті, після яскравого змалюваного вражіння, яке зробила на «раба землі» залізна міць і робоче пекло заводу,—незакономірною, надто випадковою здається катастрофа з комсомольцем Мишком, що його вбило током від неохайності товаришів, коли він радісно працював над проводкою святешиної ілюмінації.

Надто патетична сцена, де брати прощаються.

Її тон і піднесеність не мотивується основними рисами характеру Никонорового. Та й навряд, щоб тільки палке Прохорове: «Я пролетар»—так вплинуло на Никонора. Цей перелом не досить обгрунтований.

За винятком того, що охоплюється цими зауваженнями, оповідання написано добре.

Потрібний, цікавий шматок нашого «життя на ходу» бере Ів. Ле в оповіданні. «Ритми шахтюрки».

Робить дуже вражіння оповідання Л. Первомайського «Хвороба після одужання». Тема серйозно взята, виклад скупий, стислий,

Ідуть всі, щоб разом, гуртом, повернути до себе забутое сонце.

— Сюди, сюди, шановні гості!

Двері розчинені, без вартових. Немає чорних льокаїв і швайцарів, подібних до старих, напівживих барбосів.

Вмерли. Разом вмерли з княгинями.

— Здорові були!

— Бююрнус, дорогі брати!

III.

Бююрнус—палац на 2 поверхи.

Збудовано його на горі, де блукають майже над головою хмари. В ясний день, коли повітря прозоре, білі стіни палацу зливаються з небом.

Тут кінчається Гурзуф.

І тут, недалеко, за два кроки, починає жисті Яйла. Помітно одразу. Це—гори, що зильно стежать за тим, щоб вас пілком відокремити від Езропи.

Біля кам'яної огорожі стоїть тов. Білоусова. Вона дивиться вниз, на море й глибоко зітхає.

Підходять ще двоє. Мовчки, захватно.

Всі вони приїхали вчора, ввечері. Перша з Вітебську, друга з Катеринославщини, третя з під Уралу.

Сьогодні, вранці, дивилися на мапу.

— Чудово! тихо каже Білоусова, хутко обертаючись до своїх знайомих: невже там Азія?

— Де?

— На обрії... За морем.

— Справді, Азія!

На цьому березі ми, а на тому...

— А на тому азіатчина,—гареми. Як дивно!

— Дуже дивно!

— І страшно!—додає Білоусова, здригаючись: наша жінка вірна, вона сама собі хазяїн. Дякуючи Радянській владі...

— Доброго ранку!—підходить зазидуватель домою відпочинку—як почуваете себе?

— Спасибі, добре.

— Не звикли ще до нашого життя?

— Ще.

— А про що балакаєте?

— Цікавитесь? — запитує Білоусова, будь ласка. Говоримо про жінок. Дякуючи Радянській владі, ми тепер, як бачите, вільні.

— Ну?

— Що, ну?

Завідатель всміхається.

— Продовжуйте, я слухаю.

— Більш нічого! Все!

— Добре! І більш не треба. Бююрнус—це повний відпочинок, пілком, без винятку, з полови до ваших ніг. Зітхайте, бігайте, кушайтеся, тільки...

Білоусова голосно сміється.

— От як! Ха, ха, ха!

Товаришки підтримують.

— Цікавий контроль!

— Щось нечуване!

Заводом серйозно показує на горі.

— Бачите? Це—Яйла, межа. По той бік, за межею, праця. Там нова Європа, а тут—тільки гаряче сонце.

IV.

Наприклад. Вчителька Рожкова, старенька груповодка, що отримує пенсію, почала так:

«Любі мої. От уже другий тиждень, як не можу звикнути до бююрнуського життя. Це чистий комплекс на тему — «Здоровий дух у здоровому тілі».

До своєї школи, в Житомир, учитель рідної мови т. Зибковський написав 12 сторінок. Кінчав так:

«Скажу просто, від щирого серця. Коли ви ще не в партії, приїжджайте до Гурзуфу. Чорт його знає, що воно таке. Тільки у мене такий настрий, що я своє життя віддам за комунізм і робочий клас.

Зибковський.

Евдокія Филимопова, що містилася на 2 поверсі й любила на ганку марити про любов, довго думала про те, який настрий передати в листі.

З початку написала:

«Море—бірюза. Квіти баламутять душу. Безодні—наче закохана, а повітря таке, що вся істота бажає невиразного щастя».

Потім закреслила й написала паново:

«Мене вражає те, що піклування про вчителя доведено тут до самих дрібниць. Ви точнісінько в раю. Досить вам на одну лише хвилинку похвилюватись, як по пілому будинку буде метушня:

— Що вам таке?

— Зараз приїде лікар.

Вас ведуть, оглядають, важать, за-

«чеховський», і тим міцніший. І обстановка наша, суворобуденно напружена, без показного патосу, без пози. Переказувати змісту не будемо—краще прочитати.

А от тільки може хто з критиків-формалістів скаже, що окремими місцями оповідання пагадує Чехова «Тиф»,—це може. Так на це ми авансом завважимо, що написати формою близько до Чехова (аби не малюючи, а щиро, зберігаючи відповідність змісту й форми, і до того—своє!)—це зовсім не погано. А зміст оповідання—свій, наш, нашого дня.

Ось кінець його—зовсім не схожий суттю на чеховські кінці:

«І ще пригадав у вагоні Яків, що через кілька днів — окружна конференція, і що його місце — на окружній конференції, і що до відкриття її мусить закінчитися його хвороба після одужання».

(А хвороба та—дужий удар особистого характеру, що обиватель і не встав би). Патос революції—діловий, скромний, без крику, без усяких зовнішніх проявлень. В тім його сила.

Шкіл Олексія Кундзіга «В ущелинах республіки»—це сілуети одвійків контр-революції, трісочок після великої бурі. І в змістові і в формі є елементи штиучности.

Між іншим розпоршує вражіння переплутана форма викладу: всуміж з оповідальною—театрально—діалогічною навіть з ремарками в дужках, проте як ніякою потребою це не викликається.

Не погане, хоч і характерне—американсько-газетне по фактурі—оповідання А. Джекінсона «Крила Ілюзії» (перекл. Крука).

Вірші, загалом добрі формою, не дають чогось такого, що відразу міцно засіло б у пам'яті, визначаючись різкою шляхою епохи. А проте—хто зна: може де-що з них засяде навіть у читанках. Тон поезії—живий, молодий, щирий.

Далеко, між іншим, стрибнув, славлячи «Електрополіс», Вал. Поліщук («Екран віків»); треба відзначити це через те, що стрибнув він уже таки по-інтелігентському, як співчутливий спостерігач, бездіяльно. Перспективи а-ля Уелс і а-ля Фламаріон разом: навіть

...дні антенами гудуть,
Про льот міжземної ракети...

А кінець—«молитвою», благостно-безсилою і абсолютно бездіяльною:

О, часе світлий, гей, прибудь!
Не зупиняйся, швидче, де ти?

Де ж таки видано, щоб «час світлий» творився і прибував своєю волею тільки в наслідок того, що його кличуть, хоч би навіть і з ентузіазмом!

Не та позиція.

Гарний вірш Сосюри: «О, як прекрасно жити»...

Правда, більшість віршів основним тоном мають не активність, а сприймання і вражіння. Але тон той живий, бадьорий,—тон хазяїна, або принаймні—хазяїнового друга, а не чужої самотності, та ще й переляканої людини, як до цього привчила читача сумливе-журливо-осіння лірика національно-українського «лазора».

А тон хазяїна це—багато.

Шлях вірний. Його й триматись. І—ширшого дішазону.

МИК. НОВИЦЬКИЙ.

Джемс Джойс*)

Щоб вивести на чисту воду своїх нікчемних сучасників Джонатан Свіфт розсунув рамці свого нудного побуту і, відсилаючи Гулівера по черзі то до ліліпутів, то до велетнів бродіння?, написав свою невмирущу книгу, в якій, мовою гіперболи і гротеску, задовольнив свій нестерпимий гнів і нестримане призиранство до обивателя.

Цей метод, віднині, класичний і випробуваний метод кожного видатного сатирика. Покажіть обивателя попеременно то в зменшеному то в прибільшеному масштабі, то ліліпутом, то велетнем, то в великому то в малому і ви з надзвичайною виразністю виявите мікроскопічність думок і астрономічну банальність діл сатиричного персонажу. Так робить сатирик, коли він невмируще, як святкового гумового чортика, надимає «героя», щоб потім зімняти його і шпурнути під ноги читачеві. Обиватель видається особливо смішним, коли художник показує його не на властивому для нього величому тлі, коли сатирик продуває його протягом великих історичних подій. Маленький чоловічок на високих дибах, блощиця, якій надано розмірів лева, що може бути більш сатиричним як така тема і що може бути більш яскравим і більш дошкульним, ніж такий метод виображення.

Але ось в наші дні з'явився художник-сатирик, що самовпевнено відмовився від цього випробуваного класичного методу. Він не тільки не зробив сюжетного здвигу з обива-

*) Розділ з книжки А. Лейтеса «Силуети Заходу», що незабаром вийде в виданні Книгоспілки.

що ми з вами балакали (про радянську владу) і що не зручно висловлювати на письмі, все перевіряєш на ділі і... не гнівайтесь, дорогі мої, але тут, серед людей, зовсім інакше думаш про них. Ваша Евдокія. Моя адреса: Крим, Гурзуф, вілла «Бююрнус», вчительці Абрамович.

V.

Є, однаке, в Бююрнусі одна дуже важлива звіда.

Не встигнеш вилізти з-за столу, аж чуєш, раптом:

— Ви куди?

З початку дивно. Не знаєш, що відповісти.

— Йду... Ми збираємось на гори...

І робиться соромно. Почуваєш себе так, ніби зробив щось нелюдяне.

— Сідайте!—серйозно говорить вам завгосп і тут же мило всміхається: ви ще не їли клопса португальською? Це—дуже смачна їжа!

Завгосп—жінка. Вона стежить за кожним кроком. Дивиться вам в рот. Боже бори, чого небудь не з'їсти. Буде нещастя. Не можна також прийти пізніше на одну хвилину. Буде ціла низка запитань:

— Де були?

— Що робили?

— Як живіть?

І треба відповісти. Докладно, без тіни жартливості.

Аж ось обід. Тут теж нема спокою.

— Беріть класі з печінок!

— Не балакайте: от вам рибячий фарш!

— Можє варенцю по-українськи?

— Дайте йому оладків!

І так без кінця. Під час обіду ви—невільник, дійсний невольник, в кайданах, без права навіть дорадчого голосу. Ви повинні знищити все, що лежить на столі, бо за вами стежать очі суворого завгоспа. Вам треба їсти поволі, розжовуючи кожен шматок, треба мовчати й разом з цим бути веселим, веселим, закоханим у життя.

Іжа в Бююрнусі—хресний шлях, що ви повинні пройти сміливо, без зупину, як герой, без лікарів, без жодної недуги.

Цілева установка—заповіти Наркомздор'я.

От чому, коли закінчиться вечір й ви згадаєте різні страви,—вам трохи морочиться голова. Ви блукаєте до пізньої ночі по березі моря, дивитесь у темну далечин і бажаєте такого дня, коли можна буде хоч трохи... поголодувати.

VI.

Надвечір. На спаді Яйли димом стелється туман.

Стежкою, між скелями, йдуть—учитель Каштанів і Наташа. Вони відстали від своєї компанії, але про це не жалкують.

По дорозі: кіпарис,—застиглий в мудрості, холодна магнолія, гліцинії перецвіліли міндал.

Наташа щаслива.

— При інших умовах,—говорить вона: хто б з нас міг сюди приїхати?

Голос у дівчини грудний. В Ялті лікувала легені, в Гурзуфі остаточно поправляється. Батько—робочий з Путилівського заводу.

Каштанов мовчить. Йому теж якось не віриться, що він в Криму.

— А знаєте, Наташо?—каже він, несподівано оживлюючись: я ніяк не можу зрозуміти тутешньої флори. Оце, бачите,—Гімалайський кедр, юдине дерево. Чисто як на сцені. Ви розумієте? Я хочу сказати, що вони мені чужі. Більш того, вони...

Каштанов шукає відповідного порівняння.

— Розумію, розумію!—радісно перебиває його Наташа й біжить вперед, зникаючи серед зелені.

— Каштанов, сюди! Швидче!

На узбіччі гори садок. Низенькі дерева—самі яблуні, черешні, груші. Наташа обняла мале деревце яблунки, все в білі квітки.

— Яка вона мила, рідна! Правда, Каштанов?

Наташа сміється.

— Наречена!

Каштанов підходить, довго дивиться з теплими очі Наташі й теж сміється.

Тихо, радісно.

Тим часом, туман спускається все нижче. В повітрі потянуло холодком. Над морем, високо за обрієм, непомітно сховався місяць. В Бююрнусі горіли вогні.

Море. Чорне море.

А зрештою тут вам і синька, й хризоліт.

Не досить?

Запаліть опнища, заграйте перший всолюдський гімн і живіть в морі гниючі заливки минулого.

Голова паче п'яна.

— Ах, яке у нас щастя!

телем, але зовсім навпаки вирішив показати його з сумлінністю хронікера-фотографа. Без того скла сатири, що збільшує чи зменшує, неозброєним оком поглянув він на свого героя, не використовуючи ані феєричних декорацій, ані фабульних трюків, ані мови історичних подій. Він вирішив протокольно фотографувати тільки один сірий день сірого обивателя в туманному Лондоні. Але зате фотографія цього дня, зроблена з надзвичайною точністю. Мент за ментом, крок за кроком слідує художник за своїм персонажем. Він йде слідком навіть до уйральні і кожної думки, кожної розмови зашотоколювана і не сховалась від художника. Письменник не відступив йшов і за жінкою свого героя—навіть тоді, коли вона сховавшись під коздрою плутано міркувала про всякі дрібниці—художник продовжує записувати і ці плутані думки напівсвільної жінки. Оці всі записи одного дня склали 60 друкованих аркушів—величезну книжку, що вийшла в світ за епічною гомерівською назвою—«Улісс».

Що ж сталося? Цей роман, ця протокольна епопея, що належить перу ірландського письменника Джемса Джойса набула значіння виключного гротеска. «Це настільки реально, що межує з фантастичним»,—цей давній вираз Достоевського сюди найбільш можна прикласти. Сатиричний ефект роману постільки протокольного, що він став гротеском.—був таким значним, що роман було заборонено в Англії, його видрукували у Франції і скандального успіху серед англійських читачів кол він зажив, як підлісна заборонена книжка.

Успіх епопеї треба віднести не саме до тих скандальних успіхів—*succès du scandale*.

Художні критики і літератори Англії Америки й Франції (між ними відомий французький письменник Валерій Ляро) визнали «Улісс» твором, що належить до триумфів європейської художньої літератури.

«Улісс» більш гіркий, уїдливіший і убогіший сатиричний, ніж все написане Джойсом—говорить англійський критик Річард Альдінгтон. Уліс—тавро на людстві і це тавро я не можу зняти—так говорить він в іншому місці. Другий англійський критик Езра Пауїт називає епопею пристрасним роздумуванням про життя.

А тим часом філософський зміст і фабульний інтерес епопеї надзвичайно незначні. В романі оповідається про агента по збору об'яв Леопольда Блюма, що день його минув в пікетних дрібницях. Зранку готував сніданок своїй жінці, в 11 годин пішов ховати свого знайомого, після одвідав редакцію—балакав і про Гамлета і про лікування копитної хвороби з своїми випадковими знайомими, посідавав в ресторані, побував на пергонах і на пляжі, заходив до клініки дізнатись як минулися пологи у знайомій дами, випадково був глядачем бійки біля будинку роспусти, повернувся до дому, заварив собі какао, випив його, розмовляв про долю єврейського та ірландського народів, про астрономію, про італійську мову, Потім ліг спати. В цей час прокидається його жінка і остання шоста частина роману присвячена думкам його жінки, співачки Меріон Блюм. У неї думки про папівшовкові панчохи, фіалкового кольору підв'язки, про туалети, що бачила їх за день, свої власні хвороби та коханця і тисячі інших. Така фабула роману—що його вражає значіння в тому, що він зовсім не вражає.

Життя середньої непомітної людини дуже

Актуальні питання українського театрального життя

Питання про організацію народного театру притягає увагу громадських і мистецьких діячів і обговорюється на сторінках нашої преси. Тов. Я. Мамонтов (К. і П. № 26-й) висловлюється навіть так: «питання про серйозну організацію так званого народного театру є одним з найактуальніших питань українського театрального життя наших днів».

Не дискутуючи по суті справи, яка має своє значіння і вагу в культурі нашого театру, хочеться все ж таки зауважити, що наголос на Український Народний театр поставлено дуже сильно, і центр уваги наших театральних кол перенести на трохи іншу діяльність театрального життя.

А саме на масову художню роботу та її систему, що, на нашу думку, є одним з найактуальніших питань театрального українського (та й всесвітнього) життя. «Як засипати прірву, що існує між низовим драмгуртком та центральним театром» (слова театрального диспуту в Харкові).

Питання масової художньої роботи в великій мірі цікавило Всеукраїнську методнараду політосвітників в червні цього року і, як видно з виступів та інформацій з місць, кожна окружна політосвіта не тільки цікавиться цією роботою, а самотужки шукає системи і розпочинає ті чи інші організаційні заходи—аби поставити художню роботу на належне місце. Можемо сказати, що низовому політосвітньому апарату з'ясовано й заведено розуміння драмгуртка—як низового осередку художньої пропаганди і починаються спроби створити пересувний інструктаж цих низових осередків через організацію робсельтеатрів. Зараз маємо в пресі відомості про такі робсельтеатри: одеський, зінов'ївський, роменський, лохвицький, прилуцький, червоноградський, білоцерківський, черкаський та харківський.

Спостерігається надзвичайно цікаве явище: зміцнення районних драмгуртків та їхні

спроби охопити свою периферію, як, наприклад, організація районного робсельтеатру в місці В. Токмаку на Мелітопольщині, підготовка до обслуговування своїх районів, драм. 1 хоргуртком м. Кахівки та Берислава на Херсонщині; виїзди в самі глухі села Захар'ївського драмгуртка на Одещині і т. інш. Тут накреслюється, зростає та організаційна система, що підніме художню роботу до відповідного значіння політосвіти. Запроваджувати цю систему до життя, провести її по всіх округах України і наповнити потрібним класовим змістом—ось найактуальніше питання театрального життя не тільки наших днів, а й кількох наступних років.

Що ж ми маємо на місцях?

Безумовно, широке бажання налагодити цю справу, значну ініціативу до організації пересувної театральної роботи. В кожній окрузі є пересічно до 150 драмгуртків, але за невеликими винятками зовсім немає апарату для керівництва та інструктажу цих гуртків, немає метод-секцій для вивчення їхньої роботи. Інструкторів по художній роботі по штатах майже всіх округ—немає. Далі при великому бажанні та й ініціативі периферії скрізь, де починаються бодай-які організаційні заходи в напрямку художньої роботи, там найбільші сподівання і очікування на допомогу центру. Такі перебільшені очікування призвели навіть до хворобливих явищ. Мимо того, що зменшується ініціатива та напруження самої округи, від цього по широкій периферії, де немає театральних організацій центрального значіння, розвивається досить критичне, навіть по-дегуді недоброзичливе ставлення до заходів центру. На це явище не треба закривати очей, а краще всіляко з'ясувати і виликати його. Ми можемо певно сказати, що по округах де немає центральних театрів досить непопулярні держтеатри, не користуються добрим відношенням бюджет

протокольний метод виображення стає формою найбистрішої сатири.

Не випадкове з'явлення містерів Бебітів та Леопольдів Блюмів в перших лавах західної художньої літератури.

На зміну романтичній фазі буржуазної літератури, що шукала й творила героїв „I want a hero“, так казав Байрон) в тому чи іншому одягу, цині прийшла література, що шукає й смакує антигероїв, середне-аритметичне обивателів. Цей антигерой, безбарвний обиватель густою воблою заповнив сюжети найвитончених художніх романів Заходу. Герой цих романів іноді позіхає, а іноді бурчить. Його бунт це бунт людини, що втомилась від нудьги, її бунт не активний—так само як не активна література присвячена йому.

«Хочби тітка вмерла, чи сталась пожежа, а то щось нудно» так міркував чеховський герой в руській літературі на передодні того як над нею промчала Жовтнева світова пожежа.

Скільки світових пожеж повинно одблискати над головою західного обивателя поки література присвячена йому не буде смішною й страшною а стане великою (справжньою, а не пародійною!) Одисеєю відродженої людини?

А. ЛЕЙТЕС.

опертресту. Ми маємо приклад негативного відношення, на перших часах, селянства до реставрації театру імені Лупачарського в Одесі.

Подібного характеру виступи, чи вислови були навіть з боку членів всеукраїнської методнаради політосвітників. І коли представник УПО характеризував це просто як демагогію, то на нашу думку цього не досить; треба глянути на справу глибше, тому що це явище масове. Потрібно встановити більш міцний зв'язок з периферією, ширше з'ясувати основні моменти театральної політики—і з'ясувати не тільки цифрулярами, а через пресу так центральну як і окружну, щоб це дійшло до свідомості бодай тих 150.000 членів драмгуртків, що складають новий масовий театр.

Справа організації робсельтеатрів покладається цілком на округу, але округи цього не засвоїли, з центру не з'ясовується—а бюджетні можливості не використані і справа відсувається ще на рік.

Окрім такого роз'яснення ролі центру та округ в масовій художній роботі, потрібно поставити на порядок денний справу коли не про керівництво—то бодай про об'єднання в центрі робсельтеатрової справи; про облік робсельтеатрівського активу, як керівничого так і артистичного, щоб він не розкидався безсистемно по різних театральних закладах, а використовувався по лінії робсельтеатрівської роботи. І це тому, що виховання нового робсельтеатрівського артиста і керівника робсельтеатру мабуть більш складна справа ніж в стаціонарному центральному театрі, поскільки тут особливо потрібується окрім підвищення художньої кваліфікації ще й виховання політосвітне й громадське.

Що ж до периферії, то дозволимо собі сказати і ще раз нагадати всім робітникам, які виявляють якусь ініціативу, беруть участь в організації художньої роботи по округах, що робсельтеатрівська справа є зараз виключно окружна справа, окружного масштабу і зростає виключно з окружної ініціативи і місцевої підтримки. Для зміцнення робсельтеатрівської організації та взагалі художньої роботи по округах дозволимо собі подати на місяць такі пропозиції: 1) Завести по штату Окрполітосвіти окремого інструктора художньої роботи, або принаймні доручити такі функції комусь в апараті (останнє можливо скрізь). 2) Скрізь де є кабінети політосвітньої роботи організувати сектор художньої роботи. 3) Систематично й неупинно стреміти до завоювання в місцевому бюджеті на постановку художньої роботи та організації робсельтеатру.

Л. ПРЕДСЛАВИЧ.

На допомогу читачеві

(Голос практики).

Що-року на книжковий ринок викидається велика кількість книжок різного змісту й призначення — наукові, спеціальні, підручники, та книжки з красивого письменства. З оголошень у газетах, в бюлетенях видавництва, читач дізнається, що з'явилась у продаж нова книжка, назву її, ім'я автора, місце продажу і навіть ціну її. Але де довідатися середньому читачеві чи варта та чи інша книжка, щоб її купити—витратити якусь частину свого бюджету? Набуваючи книжку з-за одної назви, часто можна купити зовсім не те, чого шукав. Іноді покупець вагається яку з декількох книжок, написаних на одну й ту саму тему вибрати. Спокисившись на гучну назву, залишає без уваги книжку з більш скромною назвою.

Надто уважно мусить продавець ставитися до вимог читача, радити йому книжку, що цілком би задовольняла останнього. Безперечно зробить помилку той продавець, що збуде будь-яку книжку або тільки збільшити тозаро-

Ткаченко висвітлив ті несприятливі умови, в яких відбувається розвиток української музики і в яких доводиться працювати сучасному українському композиторові, причому автор статті мав на увазі головним чином старшу генерацію сучасних композиторів і зовсім не зупинився на специфічних умовах праці й розвитку нашого композиторського молодняка, вихованого нашими музвуз'ами. Отже, завдання цієї статті є висвітлити становище цієї молоді зміні радянських композиторів, подекуди спираючись на матеріал анкетного обстеження, переведеного Композиторською майстернею Харк. Філії Муз. Т-ва ім. Леонтовича серед своїх членів, більшу половину яких становить саме цей молодняк.

Насамперед треба відзначити, що кадр композиторського молодняка перебуває в далеко гірших, ніж старші товариші, умовах уже тому, що він не має того певного громадського становища (не кажучи навіть про матеріальне), яке мають композитори старшої генерації, бо він що-йно вийшов на лаву музично-громадського життя, вийшовши зразу ж потрапив на всякі перепони і відчуває себе наче зайвим у нашій радянській дійсності, свідомий ненормальності такого становища.

Першою ж перпоною є стаж, робота на виробництві, передбачені програмою наших музвузів. Конкретно цей стаж має бути роботою молодого композитора в якомусь театрі, симфонічному оркестрі, капелі, то-що. При наявності в УСРР багатьох театрів, кількох симфонічних, кількох капел здається дуже легко було б дати місця в них 10-ти од сили 15-ти молодим композиторам, що покинали музвузів. Проте, дано місце лише двом вихованцям Київського Муз. Ін-ту та й то завдяки клопотанню Т-ва ім. Леонтовича. Жоден з вихованців Харківського та Одеського Ін-тів місця на виробництві не дістав в той час, коли є низка театрів, де працюють менш кваліфіковані музики, а іноді й просто «халтурники». Не зважаючи на такий стан річей ніяких заходів у напрямку роботи композиторської молоді на виробництві не вживається і остання мусить лишатися на стаж при... своєму вузі, с. т. продовжувати теоретичне вчення (напр. в Харкові) як-що хто з молоді й працює десь у театрі, то чим він обов'язаний сам собі.

З другого боку давно вже наспіла потреба поліпшення якості музики по драмтеатрах, живих газетах й ін. і розв'язати цю справу можна б притягненням до роботи в театрах

саме цього композиторського молодняка, від чого музика, що її пишеться по цих театрах лише б виграла в своїй якості. Однак, театри теж не вживають ніяких заходів у цьому напрямку і навіть цураються молоді.

Не знаходить молодий композитор роботи і в галузі педагогічній по музшколах, де часто працюють не фахівці теоретики.

Подайся композитор в галузь музично-наукової музично-дослідчої роботи, етнографічної—немає ні спеціальних кафедр при музвуз'ах, ні аспірантури, ні лабораторій, ні інших наукових закладів тоді, як у цих галузях дійсно непочатий край роботи.

Візьмемо музично-творчу роботу. Що її стимулює? Як-що твори старших товаришів композиторів друкується (дані подавалися не раз в «К. і П.») в мікроскопічних дозах, то твори композиторського молодняка не друкується зовсім.

В справі прилюдного виконання творів молоді теж не краще, і лише за останній рік почувається де-яке зрушення з мертвої точки завдяки роботі самих композиторських майстерень Т-ва ім. Леонтовича. Але творів набралось так багато, що при матеріальних ресурсах та власних артистичних силах Т-во ім. Леонтовича ледве встигає демонструвати твори старших композиторів і лише ті з них, що можуть бути виконані камерними ансамблями й солістами, не маючи змоги демонструвати напр. творів оркестрових, складних хорових й ін.

Отже, конче потрібна підтримка й участь інших музичних закладів та організацій і насамперед державних.

В зазначеній вище статті т. Ткаченко відзначав матеріальну незабезпеченість сучасного композитора та несприятливі умови для його творчої праці. Не буде зайвим подати де-які відповідні цифрові дані про молодих композиторів: з 10-ти молодих композиторів членів Харк. Композит. Майстерні 4-ро не мають інструменту, 7-ро, не мають кімнати для роботи, ніхто не має достатнього потного та муз.-наукового матеріалу й муз. часописів, чого бракує й по місцевих муз. бібліотеках та книгарнях. Таким чином композитори не мають знаряддя свого виробництва. Кілька приватних лекцій, мізерний випадковий заробіток або в 25—40 крб. (останнє,—як виняток) стипендія—ось ті джерела прибутків, що живлять бюджет молодого композитора.

Через відсутність зайвої копійки молоді не може одвідувати концертів та вистав, значить не може вчитися й стежити за новою музикою, а адміністрація цих концертів та вистав зовсім не йде їй назустріч; навпаки, були випадки коли студентів теоретиків досить неделікатно просили вийти з репетиції симф. концерту Харк. опери, коли навіть за старі часи учням консерваторії завжди розсилалися безплатні квитки.

Ми відзначили специфічні особливості й ненормальності в сучасному стані композиторського молодняка,—висновки цілком ясні: завданням всього радянського суспільства й державних установ ці ненормальності усунути і створити сприятливі умови для зміцнення творчих музичних сил взагалі і молоді зміні радянських композиторів зокрема, бо може не загорати вже той час, коли цю зміну буде покликано стати активно для творення музичної культури радянської України.

ВАЛЕНТИН БОРИСІВ.

А. СЛІВЦЬКИЙ.

Стан музично-хорової справи на Харківщині

Коли поставити на обговорення питання про те, чим живиться з музики та про музичне виховання робітничо-селянських мас взагалі, то хоч не хоч, а треба буде обмежитися обговоренням стану хорової справи по робітничих клубах та сельбудах та про стан навчання співу по школах, бо власне хоровий спів є поки-що єдиним живим засобом просунення музики в маси. І інші галузі музичного виховання, як-от симфонічні концерти, опера, концерти камерні й ін., як це не прикро, остільки далекі від маси, що про них і згадувати не доводиться. Де-які спроби просунути в маси оперу, симфонічну й камерну музику робилися, але, не вважаючи на повний успіх цих спроб, їх не усталювалося й не розвивалося. Причина тому по-перше відсутність спеціальних музичних організацій, для яких би це було їхнім, прямим завданням (філармонія), а по-друге, упередження, наче-б то масам серйозна музика незрозуміла. Найшкідливіше відбивається на справі музичного виховання мас оце останнє, бо навіть при повній можливості дати серйозну музику дається все таки «третій сорт». Візьмо для прикладу Харківський Профспілковий сад; за два місяці щоденної роботи десятками тисяч відвідувачів саду дано: кілька аматорських вистав українських оперет, 4—5 концертів симфонічного оркестру з суто «садово-популярним» програмом (кілька вистав халтурних опереток («В трьох соснах», «Женіхи»), джаз-банд і «Сільви», «Баядерки», фокстротами й інш. Взяв цю робітничу аудиторію годуються клубними концертами за допомогою посередницької халтури.

Отже, для масового споживача лишається сама хорова музика. В якому ж стані перебуває хорова справа?

Ще повесні 1925 р. з ініціативи Харк. Філії муз. т-ва ім. Леонтовича по мандату Голополітосвіти обслідувано 10 найбільших клубів м. Харкова. Обслідування виявило ось-що: 1) де-які клубні хори розпалися, інші ледве живіють через брак коштів, 2) робота полягає лише в співанках та виступах, музичної грамоти не навчають, 3) репертуар різко-манітний якістю й змістом, від революційних і народних пісень до «Бандури» Давидовського, 4) зв'язку між хорами немає, 5) диригенти не організовані і кожен працює по-своєму, виходячи з виробленого й ухваленого плану, в який впливають робота за завданням клубної адміністрації, 6) де-які диригенти не мають відповідної музичної підготовки й маюють звичку до клубу не організовуючи хору ні в одному й ін. (див. «К. і П.» № 23—25 р.).

Те саме ми можемо сказати й 1927 року. Найкращим показником стану музичної справи на Харківщині був «Всеукраїнський день музики», переведений в грудні м. р. Клуби нашої столиці могли виставити три чи чотири хори з понад 30-ти хорів та хоргуртків м. Харкова, при чому ні адміністрація клубів, ні культурні Окрпрофради та ВУРС участі в переведенні «Дня музики» не брали, не вважаючи на кілька разові запрошення організації.

Що до навчання музики й співу по школах Харкова, то й тут треба відзначити байдужість шкільної адміністрації до справи музичного виховання школярів, зменшення годин призначених на навчання співу, брак керівників, низька їхня кваліфікація й інш.

Як-що кинути оком на округу, то картина буде ще сумніша. Кількість селянських хорів на всій окрузі не доходить і 10-ти при наявності в окрузі 450 сел. Керівників хорів на окрузі немає. Коштів на музроботу бракує. Відомості сільських культробітників і місцевої влади до справи музичного виховання можна вжити вже з того, що ні в одному селі «День музики» не переведено, не вважаючи на всі обіцянки Окрполітосвіти. В деяких місцях вірвано й ті концерти, що їх мали дати прислані Оргкомісією артистичні сили (напр. Золочів, Мерефа), а там, де вони відбулися, місцеві культосвітробітники ставилися здебільшого так: «приїхали-ну, й робіть, а моя хата в краю» в той час, як селянство до концертів

Фізкультура

Екскурсія-гулянка і гурток фізкультури

Для того, щоб екскурсії мали загальновишукане значіння і відповідали завданням фізкультури, необхідно заздалегідь добре їх підготувати.

Для фізкультурних гуртків екскурсія у великій мірі є одна з форм перенесення їхньої роботи на повітря.

Гуртки фізкультури беруть участь, як активний осередок, в екскурсійних клубних комісіях і в роботі по влаштуванню екскурсій і гулянок.

Виступ—шлях по якому йде екскурсія, місце відпочинку, час обіду, масові гри, купання, одяг, нарешті порядок руху—все це мусить бути наперед добре розроблене для того, щоб дати через екскурсію ясну картину гігієнічного відпочинку і стати за практичну лекцію великого виховального значіння. Як що клубом намічена екскурсія-гулянка з великою кількістю учасників, на віддалення од міста в 7—10 верств, без будь-яких засобів пересування, то така екскурсія покладає на фізкультурний гурток серйозне організаційне завдання. Гурток повинен виділити групу членів, притягти до неї всіх, хто бажає і заздалегідь провести обслідування дороги, місцевості і кінцевого пункту екскурсії.

Група, що йде на обслідування, вибирає шлях, місце для відпочинку, відмічає майданчики для ігор, для бесід, для виступів, для соняшних і повітряних ван, місце для купання, для обіду, і нарешті для збору, щоб повертатись додому. При обслідуванні треба встановити, де можна дістати води для пиття та харчів. Цей момент дуже важливий, бо в залежності від можливості дістати харчі на місці, залежить яку кількість їх треба брати з собою з дому.

При виборі шляху береться до уваги зручність, найбільш мальовничі місцевості, наявність місця для зупинок на відпочинок і т. ін.

Матеріал обслідування складає основу плану екскурсії. Необхідно попереднім запасом встановити приблизну кількість учасників екскурсії.

В план входять наступні моменти екскурсії: 1) день екскурсії, година виступу, місце збору, кількість учасників і кількість груп, 2) маршрут (коротенький опис дороги) із зазначенням місця відпочинку й кінцевого пункту екскурсії, 3) програма дня під час відпочинку на кінцевому пункті, 4) година повернення, 5) вказівки про одяг екскурсантів, кількість продуктів, які треба взяти з собою і 6) медична допомога на екскурсії, санітарка і медикаменти.

Для проведення екскурсії по зазначеному плану треба підготувати керівників по окремих галузях роботи: 1) керівника для групи екскурсантів по дорозі, 2) керівника для групи на кінцевому пункті по проведенні ігор, бесід, купання і т. інш.

Коли всі організаційні заходи закінчено, призначається день екскурсії, місце збору і година виступу. Останнє мусить бути призначено

на ранок. Коли день гарячий, треба виходити раніш, з розрахунком, щоб до півдня дійти до кінцевого пункту екскурсії і провести найбільш жаркі години на відпочинку. В непогоду екскурсія відкладається. При організації екскурсії, особливо на велике віддалення треба складати групи більш менш одного віку.

Перша екскурсія повинна бути на невелике віддалення, а наступні можуть бути, в окремих випадках, розраховані на цілий день, з великими переходами до 20 і більше верств (враховуючи дорогу й назад). Середня швидкість у русі не мусить перевищувати 3,5 верстви в годину.

При виході за місто з вихідного пункту учасники екскурсії йдуть групою по можливості в порядку. В тих випадках, коли в сухі літні дні, потоми піднімають багато куряви, групи йдуть не по шляху, а з боку. Але у всякому разі початок руху при виході з міста мусить бути організованим. У протилежному разі керівникові важко буде зібрати учасників екскурсії на кінцевому пункті і провести накреслену програму.

Керівники, за допомогою гуртка фізкультури, повинні дати екскурсантам вказівки про глибоке дихання. Ніщо так не впливає на прилив сил, бадьорий веселий настрій, як рух в порядку з глибоким і вільним диханням, з ритмічними кроками.

Обід найкраще призначити з таким розрахунком, щоб він відбувався після півдня, коли екскурсанти вже встигли викунатись, поїсти, і почувають потребу у невеличкому відпочинку.

Після обіду—години вільного відпочинку: прогулянки в ліс, катання на човнах, гри, пісні і т. інш.

Лише на кінець дня намічаються виступи гуртків, про що всіх учасників екскурсії заздалегідь мусить бути оповіщено. Виступи гуртків бажано провести масові: інсценіровка чи масові рухи, використавши місцевість, ліс, річку й інш.

Віднесення виступів гуртків на кінець дня має велике організаційне значіння. Бо на цей час, звичайно, виявляється нахил екскурсантів бути «самими по собі», вийти з загальної маси. Чим більше очікувань і зацікавлення до виступів, тим більше можливості до кінця екскурсії—мати справу з організованою масою.

Коли намічена масова інсценіровка, то вона мусить бути збудована більше на рухах, з мінімумом тексту (найкраще використати хорову декламацію) і як центральну частину всього змісту, поставити виступи фізгуртків. В саму інсценіровку можна ввести цілу низку несподіваних ефектів: з наступом вечора в неї вводяться сигнальні ракети, феєрверк, рухи з ілюмінацією і т. інш. Всю інсценіровку можна закінчити виступами хору, втягнувши в спів всіх присутніх. Цей кінцевий момент потребує великого вміння для його оформлення, чим краще він буде проведений, тим краща «концовка» екскурсії.

А. БЛЯХ.

виявило надзвичайний інтерес. По школах спів майже не викладається і викладати його нікому, бо вчителів де-яких не підготовлено. В останньому винні педагогічні ВУЗ'и, де навчання співу поставлено зовсім незадовільно.

Отже, підсумовувавши все сказане прийдемо до висновку, що стан музично-хорової роботи на Харківщині досить поганий. Окраросвіта разом із Окрпрофрадою та Управлінням Сельбудами повинні рішуче взятися до поліпшення музично-хорової роботи й просунення музики в гущавину робітничо-селянських мас, притягати й музично-громадські та музично-професійні заклади.

Конкретно треба: 1) підготувати кадри музкерівників шляхом організації спочатку коротко-термінових, а далі періодичних курсів для музкерівників, насамперед з учительства, 2) створити організацію музкерівників (диригентське бюро), яке-б планувало роботу, обговорювало б методи навчання, виробляло-б

репертуар, ув'язувало б роботу окремих хорів й інш., 3) переводити масові виступи муз. та хоргуртків—олімпіади, 4) ввести в систему прилюдні показові виставки музхорроботи, 5) ввести інструктаж для музхоргуртків, 6) подбати про підсилення нотовидавничої роботи, 7) створити показову округову календу (можна реорганізувати «Дух»), 8) поставити на належну височину навчання по школах, а) організувати регулярні подорожні музичних одиниць (хори, оркестри, ансамблі) по селах й інш. Без цього справа музичного виховання мас річ безнадійна.

До речі,—ми напередодні святкування 10-х роковин Жовтня. Щоб ці свята пройшли з належною урочистістю треба вже зараз братися до організації музичної частини, щоб до переходу клубів та сельбудів на зимню роботу і відкриття шкіл були розроблені плани святкування, підготовлено репертуар, видано кошти й інш.

ЮРІЙ Т—КО.

„Блок-нот“

СЕРЕД КОМПОЗИТОРІВ.

(Композиторська майстерня Харківської філії т-ва ім. Лесотовича).

— Член майстерні т. Коляда виїхав у подорож по Кавказу для запису народних пісень кавказьких народностей.

— Ч. м. т. Стебляк провадить запис народних українських пісень на Кубані і далі повернеться для цієї ж роботи на Слобожанщині.

— Ч. м. т. Дашевський написав десять п'єс для фортепіано на теми українських пісень.

— Ч. м. т. т. Лісовський та Дашевський закінчують редагування збірника дитячих пісень, до якого входять композиції кількох членів майстерні.

— Кілька членів майстерні беруть участь у конкурсі на музичні твори до 10 роковин Жовтневої революції.

— «Красное Слово». Вийшов з друку № 11 журналу «Красное Слово», органу Всеукраїнської спілки пролетарських письменників—руською мовою. В журналі вміщено твори Бездомного, В. Сосюра, Захарова, Александровського, Микитенка і др. Журнал має обслуговувати руських членів ВУОП'у.

— «Плужанин» № 6. Цими днями виходить з друку черговий № журналу «Плужанин». В журналі буде вміщено повість О. Свекли «На комуни йшли», В. Чаллі «Танцюристий козак», Шиманського-Збіньського «На узліссі». Поезії—М. Лебіді «Варянова» —Ковальчука. Статті: О. Білецького «Читаць, письменник, література», Л. Габель «Село сучасної західної та американської літератури, проф. Сулими, Калустанського й др.

— Нові сценарії ВУФКУ. Вищим кіно-репертуарним комітетом України затверджено такі нові сценарії: «Справа Тетяни Золотової» —трагедія з часів царату, згаданої козаками дівчини-кравчихи на ст. Тихорецькій. «Димок над обривом» —сценарій призначено спеціально для постановки випускним курсом студентів кіно-технікуму. «Бондарівна» —історичний сценарій Лідії Дивніч, трактовка думи про Бондарівну в розрізі боротьби цехів з маганатами. Вказівки до сценарія давав проф. Гермайзе. «Мотиле Шпіндлер» —побутовий сценарій Лазуріна з єврейського життя. «Тамань» —сценарій (за Лермонтовим) —Д. Петровського «Перша сокира» —сценарій Б. Турганова —за повістю Уельса художньо-культурний фільм, що змальовує появлення першої сокири.

— Якість кіно-апаратури ВУФКУ. Проти організації майстерні кіно-апаратури в Одесі, в свій час, дуже заперечував Ленінградський оптичний завод, що теж виробляє кіно-апаратуру. Обслідування комітету по підвищенню якості продукції показало, що кіно-апарат майстерні ВУФКУ в Одесі далеко кращі і дешевші кіно-апаратів виробництва Ленінградського заводу.

— Театр для дітей та юнацтва в Дніпропетровському. Кілька місяців тому в Дніпропетровському було організовано театр для дітей та юнацтва при т-ві «Друзів Дітей». Труп театру складають в більшості робітничий молодіжний і безпритульний. Студійна робота провадиться під керівництвом артиста Вуторина. Результати роботи своєї театр демонструє цими днями виставою «Скуний» —Мольєра. Далі буде виставлено «Сигнал» з життя американських робітників. При театрі, окрім руської секції, працює українська. Для української секції перекладено п'єсу «Ричи Китай» —її буде виставлено під час жовтневих свят.

— Вийшов другий номер журналу «Узвиз». Незабаром виходить третій номер цього органу Білоруської літературної спілки Пролетарських письменників за тєю ж назвою.

— Накладом Видавництва Народів союзу СРР вийшла збірка віршів з найкращих пролетарських білоруських поетів У. Дубовки під назвою «Налі».

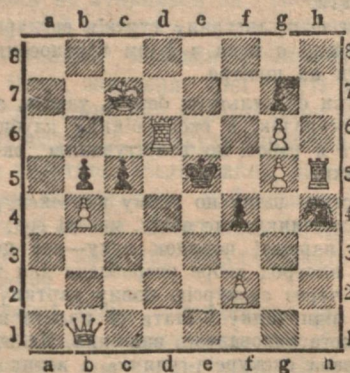
— Готується білоруською мовою великий альманах перекладів з українських письменників.

Шахи й шашки

За редакцією І. Л. Янушпольського

№ 26. 23 липня 1927 р.

Задача № 26. А. Нуббеля.

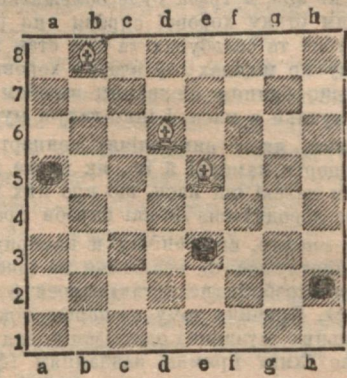

Білі—Кр c7 Фb1, Td6, п. b4, f2 g5 g6 . . (7)

Чорні—Кр e5 Th5 Kh4 п. b5 c5, f4 g7 . . (7)

Мат за 3 ходи.

Етюд № 24. Я. Гордіна.

Білі—Дамка b8, d6, e5 (3)

Чорні—Шашка a5, e3, h2 (3)

Білі виграють.

Партія № 22. Неправильний початок.

Відграно 29 червня 1927 р. на турнірі у Полтаві.

Білі М. Шапіро. АМСР.

Чорні—А. Погребіський, Київ.

1. f2—f4 d7—d5
2. e2—e3 c7—c5
3. K g1—f5 K b3—c6
4. C i1—e2 e7—e6
5. 0—0 C f8—d6
6. b2—b3 K g8—e7
7. C c1—b2 T h8—g8
8. C e2—d3 h7—h5
9. K b1—c3 a7—a5
10. K c3—e2 C c8—d7
11. K e2—g3 g7—g6
12. T a1—c1 Ф d8—c7
13. C d3—e2 0—0
14. d2—d4 g6—g5
15. K f3—e5 g5 ; f4

16. e3 : f4 e5 : d4
17. K e5 : f7 C d6 : f4 !
18. K f7 : d8 Kр c8 : d8
19. T c1—b1 C f4 : g3
20. h2 : g3 Ф c7 : g3
21. T f1—f2 e6—e5
22. C e2—f1 K e7—f5
23. Ф d1—h5 K f5—h4
24. Ф h5 : h6 K h4—f3 +
25. T f2 : f3 ! Ф g3 : f3
26. T b1—e1 e5—e4
27. T e1—e2 Kр d8—c8
28. Ф h6—d6 e4—e3
29. b3—b4 Ф f3—f5
30. c2—c4 T g3—f3

Білі здалися.

- 1) Цікава жертва якістю, чорні одержують центральні пішаки і виграють партію.
- 2) Білі примушені віддати якість.

ХРОНІКА.

У Маріуполі 11-17 червня відбувся округовий шаховий турнір. Перші 3 приза поділили Д. М. Буц (сп. Рабземліс), Васильєв (Бердянське) і Купезман (чемпіон Маріуполя).

У Харкові в центральному шаховому гуртку закінчилися кваліфікаційні турніри. У 3-й категорії переможці Шнейдер, Анучин і Барішев, у 4-й—Тець, Коноров і Ларрі.

Почався турнір по листуваннях по шашках Харків Житомир. З Харкова грають т.т. Бакуменко, Болкін, Вербіцький, Ільїнський і Романов.

Книжки надіслані до редакції

ВИДАННЯ КООПЕРАТ. Т-ВА «РУХ».

Микола Чернявський. Твори т. II. Повісті й оповідання. Ст. 239. Ц. 1 крб. 30 коп.

Іван Франко. Твори т. IX. Оповідання. Ст. 247. Ц. 1 крб. 05 коп.

Іван Франко. Твори. Т. XXII. Поезії кн. 3. «Мій ізмаранд». Ст. 271. Ц. 1 крб. 10 коп.

Іван Франко. Із записок недужого. Ст. 24. Ц. 10 коп.

В. Винниченко. Твори. Т. XIII. Драматичні твори. Чорна пантера й білий медвідь. Натусь. Дочка жандарма. Ст. 201. Ц. 90 коп.

В. Винниченко. Зіна. Ст. 20. Ц. 10 коп.

В. Винниченко. Записна книжка. Ст. 16. Ц. 10 коп.

— Накладом видавництва «Пролетарий» руською мовою вийшла книжка А. Любченка «Далекіє і близькіє» з передмовою О. І. Білецького.

— ДВУ випустило руською мовою вірші П. Тачини з передмовою О. Білецького й Гатова.

— Панч склав умову з ДВУ на видання великої книжки оповідань «Голубі ешалоны» (15 друкованих аркушів). В книжку ввійдуть такі оповідання, як: «З моря», «Голубі ешалоны», «Без козира», «Повість наших днів» і др.

В. Винниченко. Кумедія з Костем. Ст. 16. Ц. 10 коп.

В. Винниченко. Купля. Ст. 39. Ц. 20 коп.

В. Винниченко. Момент. Ст. 24. Ц. 10 коп.

В. Винниченко. Глум. Ст. 22. Ц. 10 коп.

В. Винниченко. Сліпий. Ст. 25. Ц. 15 коп.

Ів. Павленко. На «бундирах». Оповідання. Ст. 95. Ц. 55 коп.

Ів. Снісарський. Церковний староста. (На перегоні). Побутова п'єса на 3 дії. Ст. 46. Ц. 20 коп.

Ів. Карпенко-Нарий. Безталанна. Драма на 5 дій. Ст. 62. Ц. 25 коп.

Пр. Воронин. Щасливий день Флора. Ст. 40. Ц. 20 коп.

Пр. Воронин. Радивонка. Оповідання. Ст. 18. Ц. 10 коп.

ВИДАННЯ «КНИГОСПІЛКИ».

О. Снісарський. Камінний виноград. Ст. 188. Ц. 1 крб. 50 коп.

Б. Келлерман. Тонель. Скорочений переклад М. Рильського. Ст. 272. Ц. 1 крб. 16 коп.

Т. Бордулак. Оповідання. Ст. 270. Ц. 1 крб. 20 коп.

Ів. Ткаченко. П. Куліш. Критико-біографічний нарис. Ст. 71. Ц. 65 коп. Фізкультура.